

B. SKOULUND LARSEN

System-dansk

LÆRERVEJLEDNING

Eneforhandling og ophavsret:

Nordvestpassagen 79
8200 Århus N
Tlf.: 86-167707

Forord

Indtil ca. midten af 1900 – tallet var stavemetoden nærmest enerådende i den indledende læseundervisning her i landet, hvorefter den gradvis afløstes af henholdsvis lyd - og ordbilledmetode.

Ingen af især de to sidstnævnte kan siges at have været tilstrækkelig dækkende, hvilket skal forstås således, at de hver for sig og benyttet ensidigt kun har virket på et mindretal af eleverne og med højst variable resultater fra klasse til klasse, (hvad jeg er sikker på udelukkende må skyldes elevernes forskellige perceptionsevner!).

En logisk følge af ovennævnte ændringer måtte blive den nærliggende, at det mest effektive undervisningssystem skulle indeholde lige store af dele af hver metode.

En sådan metodik måtte formodes at tilgodesee alle elever uanset deres auditive, visuelle eller motoriske indstilling.

Set fra en undervisers side måtte denne konklusion på det nærmeste være lig en helgardering!

At det slet ikke har vist sig at holde stik må nok søges i flere faktorer, bl.a. spiller den forkortede undervisningstid naturligt nok en væsentlig rolle, men en helt afgørende årsag må efter undertegnedes mening ligge i dette:

Ovennævnte ændring af begynderundervisningens metodik har set stort på det faktum, at en undervisning efter et blandingssystem tildeler SYSTEMET og ikke ELEVERNE den PRIMÆRE ROLLE!

Det må nemlig være ret så vanskeligt at påstå, at man ad en sådan vej (blandingssystemet) tager hensyn til elevernes individuelle forskelligheder, hvad angår auditiv, visuel og motorisk modtagelighed, idet en absolut forudsætning for noget sådant dog må være, at man tager sit udgangspunkt i elevernes muligheder (= perceptions-evne), hvilket igen forudsætter et omfattende, forudgående kendskab hertil, helst førend undervisningen overhovedet startes, og dette især hvis man skal undgå at sætte eventuelt TRUEDE elever i nederlagssituationer!

Hvordan skal TRUEDE ELEVER defineres?

Forudsætningerne for et barns succes eller nederlag må søges i dets medfødte anlæg, der omfatter såvel et intellektuelt som et fysisk udstyr bestående bl.a. af: intelligens, koncentrationsevne, syn, hørelse, motorisk færdighed, sproglig udvikling, indlæringsstype o. a.

Skal denne rækkefølge prioriteres, må INDLÆRINGSTYPE, SPROGLIG UDVIKLING og MOTORIK komme i første række, idet den indledende undervisning er barnets første konfrontation med visuelle, auditive og motoriske krav! En betingelse for et tilfredsstillende resultat må derfor være, at barnet overhovedet reagerer positivt på de aktuelle igangsættere, hvilket vil sige ord- og lydbilleder!

En TRUET elev kan derfor beskrives som en elev, der ved sin skolestart er invalideret på et af perceptionsområderne eller – i værste fald – slet ikke har parate indlæringsveje!

Hvordan kan man individualisere sin undervisning?

Følgende kan fastslås:

- 1: Der forekommer såvel helt rene som forskudte indlæringsstyper blandt eleverne!
- 2: De kendte undervisningsmetoder tjener hver sit formål, hvorfor
- 3: det vil være muligt at individualisere begynderundervisning på en sådan måde, at eleven anbringes i centrum og indtager den PRIMÆRE ROLLE, idet
- 4: metoden gøres sekundær, da det må være elevernes øjeblikkelige parate/ikke parate INDLÆRINGSMULIGHEDER, der bestemmer lærerens metodik!

Men betingelsen herfor er, at lærere på forhånd, ikke efterhånden, skaffer sig tilstrækkelig viden om deres elevers perceptionsevner! - og ud fra denne viden bygger deres undervisningsmetode op!

(om muligheden for at skaffe sig de påkrævede oplysninger: se - B. Skoulund Larsen:

"Auditiv? - Visuel? - Motorisk" (lærerhæfte)

"System – dansk" er udarbejdet som en konsekvens af de her omtalte forhold!

Århus, 1982

B. Skoulund Larsen.

Første time og lektion:

Lad mig allerførst gøre opmærksom på følgende:

Angående min personlige udnyttelse af System-dansk skal jeg understrege, at min væsentligste erfaring fra mine sidste år som dansklærer i første klasse til min egen overraskelse blev, at jeg fik en forbløffende reaktion fra eleverne til LÆSEundervisning ved at anvende SKRIVEundervisning som start efter en kort snak i denne første dansktime overhovedet!

Elevmat.: KLASSEBOG og
BOGSTAVBOG.

Den sætning, som interesserede, var "jeg er i skole".

Jeg rettede spørgsmålet til en tilfældig elev: "Hvor er du?"

Svaret var uvægerligt: "I skole".

Min reaktion: "Jeg spurgte: hvor er du?! hvad skal du så svare?"

Elevreaktion: "Jeg er i skole"

Hermed havde jeg fået det ønskede svar og ikkunne fortsætte:

"Det skriver jeg på tavlen!", ganske som det forekommer i KLASSEBOGEN og HJEMMEBOGEN.

Hermed var der rig mulighed for at snakke om sagen og lade mange af børnene svare på: "Hvad er det, der står nu?" når jeg brugte at dække for et par af ordene både forfra, bagfra og midt i sætningen. Herefter skulle eleverne selv skrive de enkelte bogstaver efter en diskussion om: "Hvordan er det lettest at begynde at skrive de enkelte bogstaver?" (benyt BOGSTAVBOGEN) og benyt den hver gang der forekommer nye ord. →

i KLASSEBOGEN under gennemgangen

"Lagde I mærke til, hvor jeg begyndte at tegne bogstaverne: foroven, forneden eller i midten, prøv det og lad mig høre, hvad I mener!" Nu var grunden lagt til den første lektie!

"Når I kommer hjem, tager I HJEMMEBOGEN frem og skriver i den, så fint I kan oven på det, der er tegnet med prikker!" (Gør også opmærksom på konfigurations-tegningerne, der bliver brugt i hele hæftet. De understreger og fremhæver nemlig hele tiden "ordenes udseende" for børnene (meget vigtigt af hensyn til en hurtig, visuel genkendelse af ordbilleder!).

time næste dag (kladdebog til eleverne)

Kontroller, at eleverne kan klare læsningen fra dagen før efter opskrivning på tavlen!

Herefter noget helt nyt!

"Slå op side 2 i jeres Klassebog! Peg på den første tegning! Er der en af samme slags i den samme række?

Hvad for et nummer?

Hvad med firkant nummer 2? og nr. 3?

Hvad for nr. passer sammen med nr. 1?

Men hvad med firkant nr. 4? og 5?"

Vælg herefter nogle tilfældige elever i hver række og spørg om forskellen imellem tegningerne: går de mod venstre? højre? op? ned? åben? lukket? osv!" alt for at fremme visuel opfattelse!

"Hold en bog i vejret! Gør det alle!"

"Hvad vil I svare, hvis jeg spørger jer om, hvad I har?"

Når svaret falder, genoptages den fælles, mundtlige og skriftlige undervisning efter lærerens forskrift.

Hvis der er mulighed for at læse den daglige forskrift blive stående på tavlen til og med side 6, vil det være en fordel for en gentagen repetition af læsestoffet!

næste lektion! KLASSEBOGEN

Peg på en lampe! "Hvad har vi her?"

Følg den daglige arbejdsgang. Jeg kan forsikre for, at det ikke bliver kedeligt for eleverne at arbejde systematisk! Specielt fordi de får fornemmelse af "rigtigt skolearbejde", fordi de har "hjemmearbejde og lektie for" med det samme!

"Frem med Klassebogen, slå op side 5." Igen skal der påvises ligheder og forskelle!

side 6 (Klassebogen)

Peg på tegningen! hvad forestiller den? og tegning nr.2?
Hvad står der, som vi skal skrive?

side 7 (Klassebogen)

første bogstav – LYD!

Prøv lydgenkendelse ud fra navne i klassen? eller kendte ord, der begynder med de nævnte, første 5 bogstaver!
derefter pr. linje: "Hvor mange af dem? I hver linje?"

Det er klogt at holde en pause en gang imellem og begynde at læse op af en bog for børnene. Jeg kan anbefale Robert Fiskers bog om PETER PJUSK!

Det er altid klogt at rose eleverne og at give en belønning på den måde!

side 8 i KLASSEBOGEN

"Nu kommer vi til noget, der er rigtig svært. I har arbejdet med alle de viste tegninger. Men jeg vil prøve, om jeg kan narre jer, for I kan godt se, at tegningerne ikke står ved de rigtige ord, men jeg er sikker på, at I kan skrive ordene i de rigtige ORDtegninger!"

Brug nu for alvor LÆSEBOG 1 til at læse hele første side!

Dernæst om på side 2! i LÆSEBOGEN

"Læs første linje! Hvad betyder det mærkelige tegn, der ser sådan ud:????og hvad kan vi derfor kalde tegnet?"

Skriv ja og nej på tavlen! ! Lad klassen svare med hele sætningen: 1) ja, jeg har - - - -

2) ja, vi har - - - -

3) har jeg - - - -? nej, jeg har - - - -

4) har vi - - - -? nej, vi har - - - -

side 2 i LÆSEBOGEN

telefonen ringer til alle elever!

træning i bogstavnavne og bogstavlyd!

"Alle løser de 4 talopgaver nederst på siden"
(Prøv enkelte lette ord, som ikke har været om-
talt endnu for at give eleverne en lille forsmag
på "rigtig" stavning: f.eks.: 1 - 6 - 2   1 - 8 - 9
10 - 6 - 2   1 - 8 - 9 - 10 - 8

side 9 i (KLASSEBOGEN)

Nye halvsymboler (tegningerne kan farves, hvis elever-
ne ønsker det!)

Herefter indarbejdning af side 10 og 11!

Læg mærke til, at småordene går igen og igen!
Dette er helt bevidst fra min side! (erfaring fra special-
undervisning: småord er de vanskeligste for begyndere,
hvorimod de markante ordbilleder fæstner sig langt hur-
tigere – derfor de mange navneord som de sidste!)

(KLASSEBOGEN)

Klasseundervisning på sædvanlig vis af side 12, 13, 14

Dernæst LÆSEBOGEN side 3 og 4!

"Skriv de indtil nu forklarede og gennemgåede bogsta-
ver i stort format på tavlen eller på stort papir. Fyld ud
efterhånden!"

(LÆSEBOGEN) side 4

eleverne besvarer de sidste spørgsmål som på side 2:
har jeg en - - - - ? nej, jeg har - - -!

derefter bogstaver og lyd!
Gør forsøg med nogle få ord
med to stavelser: noter på tavlen:
f.eks: ro - se, ha - le, ba - ge og lgn.

KLASSEBOGEN side 16
nye ord til gennemgang og
hjemmelektie,
desuden siderne 17, 18 og 19
med nye bogstaver og skrivning
på sædvanlig facon.
side 20 opgaveløsning.

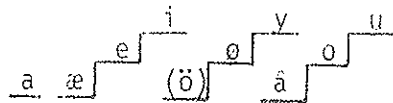
LÆSEBOGEN: side 5 og 6:
tlf.- opgaver
side 7: er der elever, der kan
ringe læreren op og stille "op-
gaver" via telefon?

KLASSEBOGEN:
øvestof side 21, 22, 23, 24, 25.
"Er der RIGTIGE ORD på side 23 og 25?"

Gør LÆSEBOG 1 "færdig" i overensstemmelse
med denne sidste øverække!
Med "færdig" menes til og med side 15
i LÆSEBOGEN!

Nu begynder nemlig et helt nyt kapitel i første klasse.

ö-lyden kan evt. udskydes og sættes ind senere.

Den sikre, auditive skelnen både af enkelte lyde og rækkefølgen heraf i ord, er for nogle elever en ret så kompliceret proces at skulle igennem.

Men en god og let start for dette er VOKALTRAPPEN (vokalerne kan i første omgang kaldes for LYDBOG-STAVERNE, idet de giver "musikken" i vore ord!).

Trappen trænes og indlæres hurtigst muligt, både som LANGT og KORT udtalte lyde: man kan "slæbe" sig op ad trappen, eller man kan "LØBE"!

Denne trappe er uhyre vigtig, idet den hurtigt bliver det centrale og helt afgørende udgangspunkt for staveindlæring (se B. Skoulund Larsen: "Om staveindlæring"). Bliv derfor ved med at træne, til eleverne kan rækkefølgen udenad.

Giv samtidig mange LYTTEøvelser, beregnet på at opøve deres evne til at skelne mellem den lange og den korte vokaludtale i talesproget, gerne med en kraftig overdrivelse af udtalen!

eks. på denne træning:

lang - kort		lang - kort		lang - kort	
hale	hals	(høne	høns)	låse	kop
læse	hest	høre	synd	bore	luk
bede	fisk	lyset	tysk	huse	husk
ride	Lis				

Kan eleverne selv komme med eksempler?

side 16 LÆSEBOGEN 1:

Fra og med denne side skal eleverne informeres om de to inddelinger af klassen og følgerne heraf i undervisningen! Jeg forudsætter, at skelneprøverne ang. aud./ vis. perception er foretaget! og eleverne kan nu placeres i de to grupper!

Jeg greb situationen således an: bogstavtræningen fortsættes som hidtil, men talangivelserne nedenunder angiver ord fra læsestykket og skal skrives og bearbejdes, før lektien tages igennem!
"I sidder nu i to hold. Jeg ved nemlig noget om jer, som jeg ikke har fortalt før. Det ene hold er mine radio-lyttere, det andet er mine fjernsyns-kikkere. Det er derfor, at siden er skrevet i to dele: den til højre med delte ord, hvor det kan lade sig gøre, den til venstre har ingen delte ord. Det er lavet således for at gøre det lettere for jer! Vi starter hver dag på samme måde fra nu af!

Radiolytterne skal STAVE teksten til højre HØJT!, mens fjernsynskikkerne følger med uden at sige noget!

Derefter er det fjernsynkikkernes tur: de skal LÆSE deres tekst HØJT mens radiolytterne SER PÅ TEKSTEN i deres egen bog! På denne måde hjælper I nemlig hinanden! Når I hjemme skal forberede jeres lektie til næste dag skal I alle sammen skrive siden

til venstre! Husk at stave samtidig!"
Sålede har alle SAMME LEKTIE FOR HVER DAG.

Det er klogt at fastslå, at alle på denne måde kommer hele LÆSEBOGEN igennem på samme tid.
Denne arbejdsmetode fortsætter til og med side 37!

side 38: slut med LÆSEBOG 1:
STORE BOGSTAVER!

side 39 og 40: Hvem kan regne ud, hvad der står? Hvad viser, hvor vi skal starte?

LÆSEBOG 2:

side 1, 2 og 3:
Nu kan eleverne LÆSE!
Men de skal også vise, at de FORSTÅR det, de læser.

"Hvad spørges der om?
Hvad skal I så finde ud af?
Til venstre er der en lille historie, som fortæller jer det, men I skal ikke læse det højt, kun inde i jer selv og så skrive det i jeres skrivebog og række en hånd op for at vise, at nu ved I det.

"Nu er I nemlig ikke bare radio- lyttere og fjernsynskikkere nu er I blevet rigtige SKOLEELEVER!"

side 4 LÆSEBOG 2

Fra denne side og til og med side 42 er alle venstresider indledt med diskussionsemner: eks. her på siden: hvad betyder "mere end?"

Når eleverne har givet nogle svar, skal enkelte læse et spørgsmål op og svare henholdsvis med JA – eller NEJ - ORDET. Herved fremkommer 6 rigtige besvarelser, men de "forkerte" skal skrives også! og alle 12 muligheder er noteret som staveord forneden, dette er helt bevidst. De indgår alle i højresidens tekst og kan anvendes som staveord eller i smådiktater, som både elever og lærer kan finde på, og læsestykket kan naturligvis bruges som hjemmeskrivning.

Tegningerne på de forskellige sider er beregnet til lidt "almen viden".

side 13

træning i at skelne mellem kort og lang udtale af vokalerne af hensyn til retstavningen. En del elever vil have særdeles vanskeligt ved dette; "Vær meget opmærksom herpå! og tag en daglig gentagelse!"

side 33

Benyt vokaltrappen til at danne ord både med lang og kort vokaludtale!

De samme øvelser forekommer på de følgende sider i hæftet

Til slut:

Oplæg til skr. dansk

Som før omtalt spiller vokaltrappen en afgørende rolle for den senere stavefærdighed, idet den er det centrale i dansk bogstavering og giver eleverne en simpel metode til at lære at skelne mellem lydrette og ikke-lydrette ord, vel at mærke uden at bruge disse benævnelser! Grundelementet er, at der opnås en fuldkommen sikkerhed i at skelne mellem en langt og en kort udtalt vokal! Lær i første omgang eleverne, at danske ord er delt i to grupper:

en med lang vokaludtale, hvor vi altid skriver det, vi hører!

og en med kort vokal, hvor vokaltrappen fortæller stavningen: gå ind til den vokal, der høres, og stav så med den næste på trappen!

eks.: læse   men: hest

Endelig "dobler" denne sidste gruppe altid sin konsonant!

eks.: kom   og komme

Altså: "hoppe og doble".

(se i øvrigt mere herom i: B. Skoulund Larsen "Om staveindlæring", Skola-System, Århus.)

B. Skoulund Larsen